

התקשרות

קונטרס שבועי לאנשי חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תשפט

ערב שבת קודש
פרשת תבוא
ט"ו באלול ה'תשס"ט
שנת הקהל

יוצא לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב וכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ
- נ"ע - היו אומרים 'גוט יום טוב!' [=חג שמח] בח"י
אלול¹³. פעם סיים הרבי את שיחת ח"י אלול: "כ"ק
מו"ח אדמו"ר אמר פעם¹⁴ בח"י אלול: 'גוט יום טוב!'
". ואמר בעצמו: 'גוט יום טוב!¹⁵."

והשיב בכתב: "בעניינים התלויים ברגש - אין לשאול, כיוון
שזו הוכחה שאין רגש" (אוצר מנהגי חב"ד שם עמ' כב. והעיר
שם, שכמוכן אין הכוונה לרגש מוטעה שנוצר רק בעקבות
קריאת המענה האמור).

והנה כ"ק אדמו"ר מהורש"ב הורה לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ
שלא לומר תחנון ביום זה (ספר-השיחות תש"ג עמ' 140. בתרגום
ללה"ק עמ' קמד), אבל זו במפורש "הוראה ליחיד" ולא לרבים.
וראה אודות ההנהגה בפועל אצל הרבי ב'אוצר מנהגי חב"ד'
שם (ויש להוסיף, מש"ק ח"י אלול תשכ"ו שלא אמרו 'צדקתך'
במנחה - 'מכתבים מבית חיינו - ה'תשכ"ו' עמ' 169). המסופר
שם, שכמה פעמים היכה הרבי ב'סלח לנו', אף שהיה חתן ובשל
כך לא אמרו תחנון (וי"א שאף אירע שאמר 'צדקתך' בשבת
ח"י אלול למרות שהיה אז חתן), ייתכן שטעמו מפני שההכאה
(וכש"כ 'צדקתך') תלויה בתאריך ולא במצב (אמירת תחנון)
בפועל, על-דרך ההוראה (אג"ק ח"כ עמ' קנו) להכות ב'סלח לנו'
אע"פ שמתפלל במניין שאין אומרים בו תחנון לאחר השקיעה,
שלא כמנהגנו, כיוון שהדבר 'תלוי רק בזמן אמירת סלח לנו,
לא מה שיהיה לאחר-יזה". וי"א שהרבי לא מנע אמירת תחנון
כיוון שלא רצה לקבוע לרבים מנהג בזה מצידו, בדרך 'מלמעלה'
למטה, אלא שהדברים יבואו מתוך הרגש של הציבור, כלשון
המענה. וע"ע (ראה 'התקשרות' גיליון תמא עמ' 15 ואילך).

13) ספר-המנהגים עמ' 102.
14) בשנים תש"ב, תש"ג, תש"ה (נסמן ב'התוועדויות' שבהערה
הבאה).
15) 'תורת מנחם - התוועדויות' (ו) תשי"ב ח"ג עמ' 173. ולהעיר
מסה"ש תש"ג עמ' 142 שאמר ע"ז כ"ק
אדמו"ר מהוריי"צ: "חייב אדם לומר בלשון רבו".

בחודש אלול הוא יום-ההולדת של הבעש"ט [בשנת
נח"ת] ושל רבנו הזקן [בשנת קה"ת] - נהגו בכמה
מקומות ובפרט בבתי-כנסיות חב"ד לעשות אותו
יום התוועדות, כספורי מעשי צדיקים, חיזוק בדרכי
החסידים בכלל ואהבת-ישראל בפרט, וקבלת החלטות
בקביעות עיתים ללימוד התורה - הנגלה והנסתר.

החשבוני-צדק הוא במיוחד בהי"ב ימים אחרונים
החודש אלול, מח"י אלול עד סוף החודש, שכל יום
מהי"ב ימים הוא כנגד חודש אחד מי"ב חודשי השנה,
יום לחודש יום לחודש (ח"י אלול - כנגד חודש
תשרי, י"ט אלול - כנגד חודש מרחשוון, וכו')¹⁰.

הרבי היה מתוועד בקביעות בח"י אלול כשהיה
חל ביום השבת, ובשנים תשי"א, תשי"ב, תשכ"ב גם
כשחל בימות החול. משנת תשל"א ואילך התוועד
ביום זה בכל שנה ושנה. בהתוועדויות אלו היה הרבי
אומר שיחות ומאמר דא"ח¹¹.

במניין שהתפלל בו הרבי (אם לא היה חתן וכיו"ב),
היו אומרים תחנון ביום זה¹² (וראה בהערה).

ח"א עמ' תלב). לכאורה החל הפירסום לפרטי העניינים בזה
החל (משיחת) ח"י אלול ה'ש"ת, אף שהתאריך היה ידוע הרבה
לפניכן (אם לא מאז ומקדם) לא רק לרבנותינו נשיאנו שלפנינו,
שאצלם היה יום זה "יום הילולא פנימית בסוד אתכסיא",
כאמור בס' המנהגים עמ' 101 משימת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ,
אלא גם לחסידים, ולא רק לחסידי חב"ד (כדאיתא בלקוטי-
דיבורים ח"א עמ' 64 [ובמתורגם ללה"ק ח"א עמ' 46] ובכ"מ).
וע"ע.

9) ספר-השיחות תש"ג עמ' 177, 179 [במתורגם ללה"ק: עמ'
קעט, קפא]. ספר-השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 634 [בלה"ק:
התוועדויות תשמ"ח ח"ד עמ' 307] הערה 8.
10) לקוטי-שיחות כרך כד עמ' 518.
11) ע"פ רשימת ה'התוועדויות' ו'שיחות קודש', וראה אוצר
מנהגי חב"ד, אלול-תשרי, עמ' כא.
12) בשנת תשמ"ט נשאל הרבי בדבר אמירת תחנון בח"י אלול,

לזכות
אנשי החסד הדגולים
הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחון
ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
בני הרה"ח ר' שלום ישע"י ע"ה דייטש

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ט"ו באלול ה'תשס"ט – כ"ב באלול ה'תשס"ט

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ט"ו באלול	הלכות שבועות פרק ז-ט.	וזה נוסח כל הברכות האמצעיות. ברכה אמצעית.. שוב אינו צריך.	מ"ית רמח.רמט.
ז'	ט"ז באלול	פרק י-יב.	נוסח הוידוי. א-להינו וא-להי. נוסח ברכת המזון. ברוך אתה.. אישי ביי.	מ"ע ז.
ח'	י"ז באלול	הלכות נדרים.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	נחלתי עדותיך וגו'. ספר זמנים והוא ספר שלישי.. הלי שבת.. בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע צד.
ט'	י"ח באלול	פרק ד-ו.	פרק ב.	מ"ע צד.
י'	י"ט באלול	פרק ז-ט.	פרק ג.	מ"ית קנז.
יא'	כ' באלול	פרק י-יב.	פרק ד.	מ"ע צה.
יב'	כ"א באלול	פרק יג. הלכות נזירות.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק ה.	מ"ע צה. צב. מ"ית רט.
יג'	כ"ב באלול	הלכות נזירות. פרק ג-ה.	פרק ו.	מ"ית רב. רג. רד.

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחר**		זמן זריחה	זמן ק"ש	זריחה החמה	צאת השמש	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	ד' 120 לפני הזריחה	ד' 72 לפני הזריחה							
ו', ט"ו באלול	4.13	5.04	5.26	9.27	6.22	7.26	1.11	7.00.9	7.26
ז', ט"ז באלול	4.13	5.04	5.27	9.27	6.22	7.24	1.11	6.59.7	7.24
ח', י"ז באלול	4.14	5.05	5.27	9.27	6.23	7.23	1.10	6.58.4	7.23
ט', י"ח באלול	4.15	5.06	5.28	9.27	6.23	7.22	1.10	6.57.1	7.22
י', י"ט באלול	4.16	5.07	5.29	9.27	6.24	7.20	1.10	6.55.8	7.20
יא', כ' באלול	4.17	5.07	5.30	9.27	6.24	7.19	1.09	6.54.5	7.19
יב', כ"א באלול	4.18	5.08	5.30	9.28	6.25	7.18	1.09	6.53.2	7.18
יג', כ"ב באלול	4.19	5.09	5.31	9.28	6.26	7.16	1.08	6.51.8	7.16

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאה את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים	תל-אביב	חיפה	באר-שבע
תבוא	6:24	6:39	6:31	6:41
ניצבים-וילך	6:15	6:30	6:21	6:32

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מזל: מזון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו- המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרנוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש פרשת תבוא'

ט"ז באלול

במנחה' - פרקי-אבות (בארץ-ישראל ובחור'), פרקים ג-ד.

יום שני

ח"י באלול

מעת אשר נתפרסם⁸ אשר יום השמונה-עשר

"דבירושלמי סוף פ' בני העיר גרסינן כמנהגנו לקרות הקללות בגמגום, אבל של משנה תורה אין צריך למגום" אך למעשה קוראים שתיהן בקול נמוך, כמ"ש בקיצור-שיר"ע ע"י ע"ד ובפך-החיים ס"ל תכח ס"ק לח. אם כי בשער-הכוונות ובפע"ח הובא שהאר"י עלה וקרא את התוכחה בפיו ובקול רם כמנהג חכמי ספרד (ואולי ס"ל לרבותינו ולכל החסידים ורבותיהם הנוהגים ע"פ קבלה ובוזה נהגו כאמור כאן, שהנהגה זו שלו אינה הוראה לרבים ולדורות, וע"ד לשון אדמו"ר האמצעי "כשאבא קורא, אין נשמעות קללות", היום יום יז אלול. ומעניין אם ניתן לדעת איך נהג בזה אדמו"ר הזקן בעצמו). וראה שו"ת מנחת-אלעזר ח"א סי' סו ד"ה ובפרט, ובספר 'בין פסח לשבועות' פ"ד, סעיפים נא"ה, וש"י.

6) בקריאת שבת במנחה ושני וחמישי, בפרשת ניצבים, מאריכים בעליית השלישי עד 'התורה הזאת' (כטבח), כדי לסיים דבר טוב.

7) בקשר למשניות 'כל ישראל... ורבי חנניה...', אם צריך לאומרו על כל פרק בפרד - בשיחת ש"פ תצא תשמ"א (בלתי מוגה, הנחה בלה"ק סכ"א) הביא הרבי רביה מנהגו בזה, לומר זאת רק פעם אחת (ראה גם בקובץ 'אהלי ליובאוויטש' שיו"ת-תמוז תשנ"ה עמ' 35 בשם הרה"ק מהרי"ן בן כ"ן אדמו"ר הצמח-צדק). לאחר מכן היו דיונים רבים בזה בשיחות מוגהות ובלתי-מוגהות במשך השנים עד שנת תשנ"א, ואף הועלו בהם חילוקים שונים בין הפרקים, ללא מסקנה סופית, וגם הדיון האחרון בס' השיחות תנש"א ח"ב עמ' 797 מסתיים ב"וצ"ע ובירור בזה" (סקייה מלאה נדפסה ב'לוח השבוע' גיליון תקכ"ח, הערה 17).

8) ובמקום אחר כתב הרבי: "שנים רבות היה עניין ח"י אלול ועניין ד' סליחות בהלם, ועכשיו ניתנה רשות לגלות" (אג"ק

שחרית: מנהג הקוראים בתורה להגביה את קולם בפסוק 'השקיפה' שבסיום 'שני'². לעליית 'שישי' עולה הבעל-קורא, ומעצמו - בלא קריאה בשמו - ומברך לפניו ולאחריה³. לאחר מכן ממברכים אותו בשמו כרגיל⁴.

מנהג הקוראים להנמיך את קולם (אך באופן שהציבור ישמע) בקריאת התוכחה, וחוזרים ומגביהים קולם ב"אלה דברי הברית" סיום 'שישי'⁵.

1) "כך נקראת בכל החומשים שראיתי (ולא 'כי תבוא'), ועד לדרושי רבותינו נשיאנו דפרשה זו בהתחלתם" (ליקוטי-שיחות, כרך יט, עמ' 611 בהערה למכתב כללי. ושם עמ' 244 בהערה 8: "כ"ה בטאו"ח ס"ו"ס תכח. וברמב"ם "סדר תפלות" - "והיה כי תבא" ואכ"מ". כ"ז מופיע גם להלן כרך כד עמ' 641. וזאת למודעי, שלא ניתן לומר שהכוונה כאן ברמב"ם היא (רק) להתחלת הפרשה ולא לשמה, כי זאת כבר כתב הרבי כהסבר על השינוי בשמות הפרשיות המופיעות בהל' תפלה ר"פ יג, מול 'סדר תפלות' שבו כן מציין הרמב"ם את שם הפרשה - ראה בלקוטי-שיחות, כרך ה עמ' 57, בשו"ג הראשון להערה 1).

2) לוח כולל-חב"ד.
 3) היום-יום ח"י אלול. ספר-המנהגים עמ' 31. לוח כולל-חב"ד. וראה שערי-אפרים שער ז סעיף כג, 'אוצר מנהגי חב"ד' אלול-תשרי, עמ' יט, וש"נ.

4) לפי המורגל בהרבה ממנייני אנ"ש לברך כל עולה לתורה ב'מי שבידך' (י"י כמדומני בליובאוויטש לא נהגו כן" - אג"ק כרך ב עמ' כזו. ומהו משמע, ששלילת האמירה היתה לא רק כדי שלא לבטל מומנו של הרבי. וראה בזה ב'התקשרות' גיליון תקי"ב, ב'לוח השבוע' הערה 2). אגב, שם כתב הרבי: "נוסח... היותר מדויק שראיתי, הוא בסידור תורה אור", וגם שם, לפחות בדפוס שלפניי, ד"צ ברוקלין תשמ"ז, יש לתקן "בעבור שעלה לתורה לכבוד...". בכמה-חזר-השלם. וכן תוקן לאחרונה בסידור 'תהלת ה'" של הוצאת קה"ת בארה"ק (תש"ס ואילך). 5) ראה כסף משנה פ"ג מהל' תפלה ה"ז בשם ה"ר מנח

חיות ושמחה בעבודת המרירות

כיצד מתיישבת עבודת המרירות בחודש אלול עם החיות והשמחה של ח"י אלול? • השמחה חיונית כדי להרגיש את ערך ויקר העבודה • החסידות גילתה שגם במרירות גופא יש לשמוח, הן מצד קיום ציוו הקב"ה והן מכך שעל-ידי המרירות חש האדם ומרגיש את ההסתר, וממילא יצא ממנו • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

(אפילו) עם סביביו (עם צדיקים) כחוט השערה³, וגם "במלאכיו ישים תהלה"⁴, ואפילו "שמים" (כללות סדר ההשתלשלות) לא זכו בעיניו⁵, ומכל-שכן הוא, שהיו אצלו מחשבות דיבורים ומעשים שלא כדבעי [ולדוגמא: אבק לשון הרע, שעל זה איתא בגמרא⁶ ש"הכל באבק לשון הרע"] שעל-ידם נתרחק מהקב"ה - בודאי מגיע לידי רגש של מרירות גדולה.

ומלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר הנ"ל ("ח"י אלול הוא היום שהביא ומביא חיות באלול"), משמע, שח"י אלול מביא חיות בכל עניני חודש אלול, כלומר, לא רק בענייני השמחה שבחודש אלול, אלא גם בענייני המרירות שבחודש זה. ולכאורה אינו מובן: מהו הפירוש של חיות במרירות?

א. כ"ק מו"ח אדמו"ר אומר (באחת משיחותיו) בשם זקני החסידים: "ח"י אלול הוא היום שהביא ומביא חיות באלול".
וצריך להבין:

בחודש אלול ישנם עניינים שונים ועבודות שונות: עניינים של שמחה, וגם עניינים של היפך השמחה - כמו עניין "חשבון הנפש" שבחודש אלול,

- כידוע שחודש אלול הוא חודש החשבון על כל השנה כולה, ובפרט מח"י אלול, כמו שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר² שהחשבון הפרטי על כל י"ב חדשי השנה הוא בי"ב הימים מח"י אלול עד ראש השנה, יום לחודש יום לחודש -

ש"חשבון הנפש" קשור עם תנועה של היפך השמחה - ובשתים: (א) מצד כללות עניין החשבון, שצריך להיות מתוך שימת-לב, ללא התפעלות (שזהו עניין השמחה). (ב) מצד פרטי החשבון - שכאשר עושה חשבון-נפש מכל מחשבותיו דיבוריו ומעשיו במשך כל השנה, הרי, בידועו ש"הקב"ה מרדק

1) שיחת ח"י אלול תש"ה בתחלתה (סה"ש תש"ה ע' 122).
2) שיחת ח"י אלול תש"ג (סה"ש תש"ג ע' 177. ע' 179).

אד"ש לא אמר זאת¹¹, וחיכה עד שהציבור סיים (הריל"ג סיים את הפרק האחרון של השיעור בקול), ואמר כ"ק אד"ש את הקדיש. אחר-כך אמר הנ"ל את המשניות וכ"ק אד"ש אמר קדיש דרבנן, ואחר כך אמרו פרק מט (וגם כ"ק אד"ש אמרו) ובסיומו אמר קדיש.

בשאר התפילות לא הייתי נוכח בבית, אבל התפללו ב-770 ושמעו דרך המיקרופון מביתו של כ"ק אד"ש, והסדר היה כמו ביום הראשון. בעש"ק במנחה לא אמרו פרק מט¹². עד כאן.
מכאן יש לנו הוכחה ברורה בדבר הסדר באמירת פרק מט בבית האבל, וכן בנוגע לאמירת קדיש - שפרק מט קובע ברכה לעצמו! (עלינו וקדיש, ובשחרית: שיעור תהילים וקדיש, משניות וקדיש, ורק אז: פרק מט וקדיש יתום).

בסעיף ג, בקשר לסיפור שהביא שם, ששמע מפי הרב ר' זלמן שמעון דבורקין ז"ל (כשהרש"ג היה אבל, אמרו פרק מט אחרי עלינו וקדיש יתום, ואחריו קדיש יתום, ואז משניות וקדיש דרבנן. הרב דבורקין העיר שמהראוי שלימוד המשניות והקדיש דרבנן שעליו יתקיים בין עלינו לבין פרק מט, כדי שלא יהיו שני קדישים שווים הסמוכים זה לזה. למחרת התפלל שם הרבי והורה ג"כ כך) הנה ראשית לא הבנתי מה החשש באמירת פרק תהילים אחרי קדיש יתום שלאחר עלינו, הרי "מעשים בכל יום" (חזון מתשעה באב) שאומרים תהילים אחרי הקדיש של 'עלינו' ואחר כך אומרים שוב קדיש יתום.

ושנית: הוא מסיים את הסיפור בכך שלמחרת התפלל שם (בדירתו של הרש"ג ע"ה) הרבי, והורה גם כן כנ"ל. ולא ידוע לי איפה נפלה כאן הטעות: ביום ב', יו"ד אדר תשל"ד, כשישב הרש"ג 'שבעה' על אחותו, הרבי ביקר אצלו ביקור תנחומין לפנות ערב (הייתי נוכח), ישב שם מעל שעה (מה שדיברו כבר הודפס בס' 'מנחם ציון' ח"ב עמ' 381), ואחר-כך הציע הרבי לרש"ג שיתפלל ערבית. הרש"ג ניגש לעמוד והתפלל ערבית. במשך כל זמן התפילה עמד הרבי ועיין בספר 'גשר החיים' שהרים מאחד הכיסאות. אחר התפילה חיכה הרבי עד שחזר הרש"ג למקומו, ואז התיישב שוב, ואמר את נוסח הנחמה בישיבה, נעמד ויצא.

כנראה נפל כאן אי-דיוק או אי-הבנה, ועכ"פ אינה דומה שמיעה לראייה!

אחד מאנ"ש (ירושלים מלפנים)

וכן נהג כ"ק אדמו"ר מהר"י צ"צ נ"ע בשנת תש"ב (שם עמ' 27).

11) כש"ך, אבל כנראה אמר לעצמו, ראה שם עמ' 27 ועמ' 312.

12) ראה הנהגות שונות בזה ב'אוצר מנהגים והוראות - יו"ד עמ' רפד.

ב. וחדוש גדול יותר אומר כ"ק מו"ח אדמו"ר (בשיחה הנ"ל)¹ - "ח"י אלול הוא יום המיועד לשמחה ולברכה":

ובחקם דיוק הלשון "שמחה" ואחר-כך "ברכה" - שה"שמחה" מהוה הקדמה ל"ברכה". ועל-פי הידוע² ש"ברכה" היא מלשון המשכה, נמצא, שהשמחה היא ההקדמה לכל העניינים כולם ("ברכה"), שהתחלת כל העניינים כולם היא עלי-די שמחה.

ונמצא, שלא זו בלבד שכל עניני חודש אלול (גם עניני המרירות שבו) צריכים להיות בחיות ושמחה (שזהו תוכן הפתגם שח"י אלול מביא חיות באלול), אלא עוד זאת, שהשמחה היא ההקדמה לכל עניני חודש אלול, וללא הקדמת השמחה לא יכול להיות שום עניין.

ולכאורה אינו מובן - מהו ההכרח בהקדמת השמחה לכל העניינים כולם, ובפרט לענייני המרירות שבחודש אלול?

ג. ויש לומר הביאור בזה:

הגש המרירות בחשבון-הנפש צריך להיות מצד זה שמחשבותיו דיבוריו ומעשיו - בין לטוב בין כו' - נוגעים בעצמותו ומהותו יתברך.

דהנה, כאשר סיבת המרירות היא מצד זה שכתוצאה ממחשבותיו דיבוריו ומעשיו הלא טובים חסר לו בכני חיי ומזוני - אזי תפיסת-המקום של המרירות אינה אלא באותה מדה שמציאותו תופסת מקום.

ואפילו אם סיבת המרירות היא מצד זה שכתוצאה ממחשבותיו דיבוריו ומעשיו הלא טובים לא בירר חלקו בעולם - גם אז תפיסת-המקום של המרירות אינה אלא באותה מדה שכללות העניין של עולם הזה תופס מקום.

ולכן, סיבת המרירות צריכה להיות מצד זה שענייניו של האדם נוגעים (כביכול) בעצמותו ומהותו יתברך - שאז המרירות היא בתוקף גדול ובאמיתיות.

והעניין בזה - שצריך להתבונן תחלה ש"עבודה צורך גבוה היא"⁸,

(7) ראה תו"א מקץ לו, ג. ובכ"מ.

(8) ראה עבודה"ק בהקדמה. שם ח"ב (חלק העבודה) פ"ג.

היינו, שעבודתו נוגעת למעלה, ועד למעלה מעלה שאין למעלה ממנו ("העכער, העכער, און נאך העכער וואָס העכער פון דעם איז ניטאָ") - בעצמותו ומהותו יתברך, שכן, אף שכללות ההשתלשלות הוא בריחוק מן העצמות, ש"שמים לא זכו בעיניו", ומכל-שכן הוא (כנ"ל ס"א), מכל מקום, כיוון שנשמות ישראל הם "בנים למקום", "בנים אתם להוי' אלקיכם"⁹, לכן, עבודתם של ישראל - עבודת הַבֵּן - נוגעת בעצמותו יתברך; וכאשר בין וירגיש באיזה "מקום" ו"דרגה" נוגעת עבודתו - אזי תהיה מרירותו על העדר עבודתו מרירות אמיתית ותקיפה.

ד. וכדי שיהיה הרגש שעבודתו של האדם נוגעת למעלה - דרושה הקדמת השמחה דווקא:

ללא שמחה - הרי ביודעו מעמדו ומצבו וערך פחיתותו ("זיין נידעריקייט") בכלל, ובפרט מצד המחשבות, דיבורים ומעשים שלו הלא טובים, שבגלל זה הרי הוא בריחוק מן העצמות לגמרי (במכל-שכן וקל-יחומר מזה ש"שמים לא זכו בעיניו", כנ"ל) - אינו יכול בשום אופן לפעול בעצמו את ההרגש שעבודתו נוגעת בעצמותו יתברך.

והעצה לזה - עניין השמחה, מכיוון ש"שמחה פורצת גדר"¹⁰, הרי, מבלי הבט על ריחוקו מן העצמות (כנ"ל), פורצת השמחה ומגביהה את האדם ומעמידה אותו במעמדו ומצבו האמיתי (מעמדם ומצבם של כל בני-ישראל) - "בנים למקום", ועד - כפי שהוא כשרשו בעצמותו יתברך, ובמילא, נרגש אצלו עד כמה עבודתו נוגעת למעלה.

ה. ומזה מובן שעניין השמחה הוא ההקדמה לכל עניני העבודה - שהרי כל עניני העבודה צריכים להיות מתוך ידיעה והרגש שעניין העבודה נוגע למעלה.

וכמודגש בסדר העבודה בכל יום ויום

הובא בשל"ה שער הגדול כט, ב. ואילך. נתבאר בד"ה לא תהי' משכלה דש"פ משפטים (לעיל ח"ד ע' 324 ואילך). וש"נ.

(9) פ' ראה יד, א. וראה תניא רפ"ב.

(10) ראה בארוכה סה"מ תריג"ז ס"ע רכג ואילך.

וראשית - הקדמה כללית: לעניות-דעתי קיימת אי-בהירות אצל רבים מהי כוונת הביטוי "ריבוי הקדישים". יש החושבים שהכוונה היא שלא לומר יותר ממספר מסויים של קדישים ביום (לכל אדם שהוא 'חיוב'), אבל בפשטות המשמעות היא (רק) שלא לומר קדיש ללא צורך.

וממה שבשבת מברכים בעת אמירת תהילים כותב הרבי: "ואם יש חיוב - יארציית או אבל - אומרים קדיש יתום אחר כל ספר" (לאחר 'יהיה רצון'), מוכח שאין מדובר כלל על מספר הקדישים, כיוון שבאותו מצב - הקדיש הוא "לצורך". ורק כשניתן לומר קדיש אחד על כמה עניינים (כמו: שיר-שלי-יום, 'ברכי נפשי' ו'לדוד ה' אורי') אין אומרים קדיש נוסף שלא לצורך.

בסעיף ב מביא על-דבר אמירת פרק מט בבית האבל, ובהערה 9 מציין שב'יומן הקהל' תשמ"ח לא רשום איך נהג הרבי בזה, והנני מצטט ממה שרשום אצלי:

הנהגת הרבי באבלו בשנת תשמ"ח

כב שבט. הביאו את העמוד של כ"ק אד"ש מ-770 לביתו של כ"ק אד"ש. אחרי שהרי"ל שי' גראנער הודיע שהרבי יירד לשחרית בשעה 10, החליטו שלא לכסות את העמוד של הרבי במפה (כמו בתשעה-באב).

בשעה 10 ירד הרבי עם סידורו (בלי טלית ותפילין כמובן). החזן היה ר' ל.ז. שי' שסיים הקטע "רבי ישמעאל... יהי רצון...", וכ"ק אד"ש אמר קדיש³ דרבנן בקול נמוך. משך זמן התפילה דרפף מפעם לפעם בסידור, ענה אמן⁴ על ברכות 'ברוך שאמר', 'ישתבח' וקדיש. כמו-כן אמר/ענה (בברכות קריאת-שמע): "קדוש, קדוש קדוש וכו'..."; "ברוך כבוד..."⁵ אחרי שהחזן סיים הקטע של "את שם הא-ל"; וכן אמר את הפסוק 'שמע ישראל'⁶.

בחזרת הש"ץ ענה אמן, קדושה ומורים. לא אמרו ברכת כהנים⁷. לא אמרו תחנון וכו'. כ"ק אד"ש אמר את הקדישים שלאחרי 'שיר של יום', 'קווה', 'עלינו', והשיעור היומי של תהילים. אחרי הקדיש של תהילים שאל כ"ק אד"ש את הריל"ג האם אומרים משניות⁸, והריל"ג אמר שלא, וכ"ק אד"ש עלה לחדרו בביתו.

אחרי ההלוויה, אחרי שכ"ק אד"ש חזר לביתו, נתנו להשלוחים (שהגיעו להלוויה) להיכנס לתפילת מנחה. לקח יותר מחצי שעה עד שכ"ק אד"ש ירד לתפילת מנחה. בינתיים ירד הריל"ג לשאול בשם כ"ק אד"ש את אחד הרבנים, האם אבל ר"ל אומר 'תתקבל', ואחרי שהרב פסק שכן⁹, חזר הריל"ג, ואחרי כמה דקות ירד הרבי למנחה.

לתפילת מנחה כבר החזירו את המפה שעל העמוד של כ"ק אד"ש, וכ"ק אד"ש השתמש בו כשליח ציבור. אחרי קדיש של 'עלינו' אמרו תהילים פרק מט, ואחר-כך אמר הריל"ג משניות, מהמשנה "נפל לתוכו..."¹⁰ וכ"ק אד"ש אמר קדיש.

כג שבט. אחרי תפילת ערבית לא אמרו פרק מט.

שחרית: [כ"ק אד"ש] לא אמר ברכת כהנים, ולא עלה לתורה¹⁰. בסוף התפילה אמרו שיעור תהילים, וכ"ק

(3) ראה בשו"ע אדמו"ר הזקן סי' ע"א ס"א במוסגר.

(4) כנראה נהג הרבי להחמיר על עצמו ולקיים מצוות באנינות כיוון ש"נמסר לכתפאי", ראה 'אוצר מנהגים והוראות - יוד' סי' סו, ו'תורת מנחם - מנחם ציון' ח"א עמ' 79.

(5) בשו"ע אדמו"ר הזקן סי' טו ס"ב פסק, שכשאומרים זאת בציבור "יש לענות בקול רם". ואולי הענייה היא על-דרך "שאר דבר שהציבור אומרים... שכן דרך ארץ" שבשו"ע אדה"ז סי' סה ס"ב.

(6) שו"ע אדה"ז סי' סה שם.

(7) ראה 'מנחם ציון' שם עמ' 27 וש"נ.

(8) ראה בזה ב'מנחם ציון' שם ועמ' 98, שבימי השבעה אומרים זאת אחרים.

(9) ב'מנחם ציון' במקומות הנ"ל, כתוב שאומרים זאת.

(10) בשנים תשי"ב 'אוצר מנהגים והוראות - יוד' עמ' רפב) ותשכ"ה - עלה לתורה מעצמו, מבלי שיקראוהו ('מנחם ציון' עמ' 98),

אלוקים אחרים / ריבוי קדישים

'אלוקים אחרים' בה"א או בקו"ף

בנוגע לנושא זה ('התקשרות' גיליון תשפ"ה עמ' 19) - להעיר אשר באגרת הקודש בתניא, סימן כ"ה, דף קלט ע"ב קרוב לסוף העמוד, איתא: "שלכן נקראי' בשם אלקי' אחרים..." בקו"ף (ובפרט אשר ישנה הערה בתניא, לקוטי אמרים סוף פרק נא, אשר מאגרת הקודש סי' כה "נמצא לפנינו גוף כתי"ק").
ואף שמוצאים בתניא (אפילו באגה"ק) אלוקים בה"א בכלל, וכמה וכמה פעמים, כולל השורה שלאחרי הצייטוט הנ"ל מסימן כ"ה, אף-על-פי-כן לכאורה יש משם ראייה אשר, כלשון הרבי, "מורגל בפי העולם..." (=לומר 'אלקים אחרים' בקו"ף).

הרב שמואל לו, שליח הרבי בלונדון

ההערות לתגובות הן הערות המערכת.

ריבוי הקדישים

ברצוני להגיב על הערותיו של הרב לוי יצחק ראסקין, מו"צ דק"ק חב"ד לונדון, בנושא זה ('התקשרות' גיליון תשפ"א עמ' 18).

1) זה שייך ל"תוצאה חדשה ומתוקנת" ויילנא תר"ס, שמספרה בדפוסי התניא - ל"ו.

הכ"ק הוא כנראה הכ"י א (שבבון g1118) שצויין בס' "לקוטי אמרים, בצירוף מ"מ, ליקוט פירושים, שינויי נוסחאות" לאגה"ק ר"ס זה (תחי' הוצאת קה"ת, ברוקלין תשס"ג).

2) **אלקים אחרים:** בח"א פרק כב ב"פ בה"א, ובפרק כד ג"פ (שם יש גירסאות במהדו"ק בקו"ף).

[כן הלשון "אלקא דאלקייא" מופיע בפרק כד ב"פ ובאגה"ק סי' כה פ"א וכו' בה"א (וע"ז לא מצאנו שינויי גירסאות, גם לא במהדו"ק), גם באגה"ק סי' יא וסי' כב - בה"א].

בלקוטי תורה מופיע תמיד בה"א, ואילו בתורה אור רק פ"א בה"א (בראשית ב, ו) ושאר שבע הפעמים כולן בקו"ף.

בשערי אורה נמצא פ"א ובה"א. מאידך בנר מצווה ותו"א נמצא פעמים בודדות ורק בקו"ף, וכן בתורת חיים, בפירוש המילות ובשערי תשובה שלו.

בדרך מצותיך אין בה"א, ויש ג"פ בקו"ף. כן בתורת שמואל נמצא רק בקו"ף. בהמשך תערי"ב פ"א ובקו"ף.

(כל זה מחיפוש באתר ספריית חב"ד, וצ"ע מה מכ"ז נדפס מגוף כ"ק וכו').

הזקן. כלומר, ענינו של ח"י אלול הוא - התגלות תורת החסידות הכללית ותורת חסידות חב"ד. וזהו ש"ח"י אלול הוא היום שהביא ומביא חיות באלול - כי, עניין זה שגם עבודת המרידות צריכה להיות מתוך חיות ושמחה, התגלה ונפעל על-ידי תורת החסידות, כדלקמן.

ז. ובהקדמה - שיש עניינים שמצינו גם בנגלה בתורה, אלא שתורת החסידות גילתה אותם. ולדוגמא - מה שכתב רבינו הזקן בתניא¹³: "כתיב" לעולם ה' דברך נצב בשמים, ופירש

- "שתיקנו ליתן שבח והודיה לשמו יתברך בכל בוקר ולומר אשרינו מה טוב חלקנו וכו' ומה יפה ירושתנו, כלומר, כמו שהארם שש ושמח בירושה שנפלה לו הון עתק שלא עמל בו, כן ויותר מכן לאין קץ יש לנו לשמוח על ירושתנו שהנחילנו אבותינו כו"¹⁴.

ובזה מודגשת גם השייכות לכל אחד ואחד מישראל - כי, כשם שעניין הירושה אינו תלוי כלל ביגיעתו, וגם לא בשכלו של הירש (אם הוא חכם או הפכו), אלא בכל אופן הרי הוא יורש, כך גם בירושה ד"מה יפה ירושתנו" אין הבדל בין הגדול שבגדולים

מרירות אמיתית ותקיפה מתעוררת כתוצאה מהרגש האדם עד כמה נוגעת עבודתו למעלה, ורגש זה בא על-ידי חיות ושמחה דווקא

הבעש"ט ז"ל כי דברך שאמרת¹⁵ יהי רקיע בתוך המים וגו', תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים ומלוכשות בתוך כל הרקיעים להחיותם" - שעניין זה מפורש להדיא במדרש¹⁶, אלא, שעד הבעל שם טוב לא שמו לב לנאמר במדרש זה, והבעל שם טוב גילה את הדבר, כמודגש בדיוק לשון רבינו הזקן "ופירש הבעל שם טוב", כלומר, שהבעל שם טוב פירש ("ער האט פאָאָנדרערגעשפרייט") וגילה את הדבר בכל העולם כולו¹⁷.

ועל דרך זה בנדון דידן, שהשמחה בעבודת המרידות מוכרחת גם על-פי נגלה דתורה, אלא, שעניין זה נתגלה על-ידי תורת החסידות, כדלקמן.

פ. כתב הרמב"ם¹⁸: "השמחה שישמח אדם בעשיית

13) שעהיה"א בתחלתו.

14) תהלים קיט, פט.

15) בראשית א, ו.

16) תהלים במקומו. - וראה גם שיחת ח"י אלול ה'ש"ת ס"ג (סה"ש קיין ה'ש"ת ע' 170). תש"ג (סה"ש תש"ג ע' 146).

11) תניא פל"ג (מב, סע"א ואילך).

12) שיחת ח"י אלול שבהערה 1. וראה גם תורת מנחם - התועודיות ח"א ע' 186. וש"ב.

"כתר שם טוב עולה על גביהן"

כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת (פרק ג משנה ט)

שלושה כתרים הן, כתר תורה כתר כהונה וכתר מלכות, וכתר שם טוב

עולה על גביהן (פרק ד משנה יג)

תורה שבעל פה הרי היא עניין שנמסר להבנה, ולמרות זאת הגישה של יהודי גם לתורה שבעל פה - עם אמונה; לא ניתן לפסוק לפי מסקנות השכל האישי, גם כאשר יש לו ראיות שונות וחזקות לכך - באם רק יש לכך סתירה מהפוסקים ראשונים ואחרונים, שפסק הלכה שלהם התקבל בתפוצות ישראל. [.] ניתן לטעון: הכיצד? אם היה מדובר בעניין מהתורה שבכתב, זהו אכן לא נמסר [להבנה] בשכל; מכיוון, אבל, שבתורה שבכתב לא נכתב דין זה במפורש, אלא זהו עניין מתורה שבעל פה, שנמסרה להבנה, והפוסקים שפסקו את הדין בדור הקודם, פסקו כך לכאורה רק מפני שהיו להם ראיות שכליות, ומכיוון שאצלו בשכלו, מבין הוא אחרת - מדוע צריך הוא להתחשב בפסקם? והמענה על כך: שהגישה של יהודי גם לתורה שבעל פה היא - באמונה ויראת שמים. כפי שחז"ל אומרים "כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו מתקיימת".

אכן ודאי שצריך וחיוב שיהיה זה "חכמתו", שהרי זהו ענינה של תורה שבעל פה, חכמה ושכל, אך מתי "חכמתו מתקיימת", מתי יהיה לה קיום? - כאשר "יראת חטאו קודמת לחכמתו", כשבאה בתור הקדמה לחכמה.

(ליקוטי שיחות כרך ג, עמ' 918-919, תרגום מיידש)

"כתר שם טוב" מצד עצמו הוא עניין חיצוני, ולמטה מ"כתר תורה, כתר כהונה, וכתר מלכות", ועד כדי כך, שהתנא מונה "שלושה כתרים" (תורה כהונה ומלכות) בלבד. ואף-על-פי-כן, בהיותו על גביהן, הרי הוא "עולה על גביהן", למעלה מג' הכתרים.

וההסברה בזה:

"כתר תורה, כתר כהונה, כתר מלכות" - עם היות שגם בהם ישנו עניין של הליכה מדרגא לדרגא (ולא באופן של עמידה בלבד) [...] מכל מקום, מודגש בהם בעיקר הנתניה מלמעלה, ולא כל כך מעלת העבודה בכוח עצמו, מה שאין כן "כתר שם טוב", שכל ענינו הוא עבודה בכוח עצמו - הרי הוא "עולה על גביהן". ומכיוון שעניין "כתר שם טוב" הוא בהדגשה יתירה אצל ה"בעל שם טוב", בעל הבית על עניין "שם טוב", וממילא, גם עלייתו "על גביהן" שנעשית על-ידי העבודה בכוח עצמו היא באופן נעלה יותר - הרי מובן גודל עלייתו של הבעל שם טוב בגן עדן, לאחרי הירידה למטה.

('תורת מנחם - התוועדות תשמ"ח כרך ד, עמ' 321)

והעצה לזה - כדאיתא בזהר²² "בכיה תקיעא כלבאי מסטרא דא וחדיה תקיעא כלבאי מסטרא דא": מצד הרגש הריחוק מאלקות - שזהו מצד נפשו הבהמית - הרי הוא במרירות, ומצד זה שהוא מקיים מצווה (רצון הקב"ה) - שזהו מצד נפשו האלקית - הרי הוא בשמחה. והריחוק שמצד נפש הבהמית אינו מבלבל לשמחה שמצד נפש האלקית, כמבואר בתניא²³ ש"חיקר נפשו בעיניו לשמוח בשמחה יותר מהגוף הנבזה, שלא לערוב ולבלבל שמחת הנפש בעצבון הגוף".

ועוד עניין בזה - שהרי ביאור הנ"ל אינו מספיק עדיין, כי אף שהמרירות והשמחה באים ממקומות שונים (המרירות מצד נפש הבהמית, והשמחה מצד נפש האלקית), מכל מקום, נמצאים הם במקום אחד, בלב הגשמי, ואיך יתכן ששתי תנועות הפכיות תהיינה בבת אחת במקום אחד - על יסוד דברי הספרי²⁴ בנוגע לאהבה ויראה (שגם הם ב' תנועות הפכיות): "איך אהבה במקום יראה ויראה במקום אהבה אלא במדת הקב"ה בלבד". ועל דרך זה בנוגע למרירות ושמחה - שבעבודת השם יכולים להיות שניהם ביחד.

י. ועוד עניין בשמחה שבמרירות שגם הוא מודגש בתורת החסידות:

נוסף על האמור לעיל (ס"ח) שסיבת השמחה שבעבודת המרירות היא מצד קיום רצונו יתברך, שזהו מצד הנקודה הכללית שבעבודת המרירות כבכל המצוות, יש טעם נוסף מצד תכונתה הפרטית של עבודת המרירות גופא - שעצם עובדת היותו במרירות בגלל מעמדו ומצבו הבלתי-רצוי, גורמת לשמחה.

ובהקדם הביאור בדיוק לשון הכתוב²⁵ "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא", "הסתר אסתיר" ב' פעמים - שההסתר גופא הוא בהסתר, היינו, שלא נרגש שזהו הסתר²⁶. והחילוק שביניהם - שכאשר יודעים ומרגישים ההסתר, אזי הרגש ההסתר אינו נותן

המצווה וכאהבת הא-ל שצוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להיפרע ממנו, שנאמר¹⁹ תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב".

וההסברה בזה - בפשטות - שהעדר השמחה בקיום המצוות הוא כעין מרידה בהקב"ה, שעל-ידי זה מראה בעצמו שאינו שש ושמה על שזכה לקיים רצונו יתברך.

ומשמעות לשון הרמב"ם שחיוב השמחה הוא בכל מצווה ובכל עניין של עבודת ה', כלומר, כל עניין - איזה שיהיה - שעל-ידו עובד הוא את ה', צריך לעשותו בשמחה²⁰.

ומזה מובן שגם עניין המרירות צריך להיות בשמחה - דכיוון שהמרירות שייכת למצוות ועבודת התשובה, הרי זה ככל עניני המצוות ועבודת ה' שצריכים להיעשות בשמחה דווקא.

ועניין זה מובן ומודגש יותר על-פי המבואר בתורת החסידות²¹ - שעיקר עניין המצוות הוא (לא כל כך הכוונה והסגולה הפרטית שבכל מצווה, אלא) קיום רצון הקב"ה, והרי עניין זה הוא בכל המצוות בשווה. ובמילא, מבלי הבט על החילוקים שמצד פרטי המצוות, ולדוגמא, מצווה ששייכת לקו החסד או מצווה ששייכת לקו הגבורה, כמו מרירות, צריך לקיים את כולם (גם המצווה הקשורה עם מרירות) בשמחה מצד העניין הכללי שבכל המצוות בשווה - ציווי הקדוש ברוך הוא.

ט. ועוד עניין מודגש ומבואר בתורת החסידות - כיצד תהיה המרירות מתוך שמחה:

ובהקדמה - שעד עתה נתבאר רק ההכרח לכך שגם המרירות תהיה מתוך שמחה (כיוון שגם היא מצווה), וגם טעם וסיבת השמחה (קיום רצון וציווי הקב"ה), אבל עדיין לא נתבאר איך תהיה המרירות מתוך שמחה: מכיוון שתנועת המרירות ותנועת השמחה הן שתי תנועות הפכיות - כיצד יתכן ששתי תנועות אלו תהיינה אצל האדם בבת אחת!?

22 ח"ג עה, א. הובא בתניא ספ"ד. שם אגה"ת רפי"א.

23 פל"א מ, ב.

24 ואתחנן ו, ה.

25 וילך לא, יח.

26 ראה ספר בעש"ט עה"ת ח"ב פ' וילך אות ד ואילך,

ובהנסמן שם.

19 תבוא כח, מז.

20 ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 275.

21 ראה לקו"ש שלח לט, א ואילך. עטרת ראש דרוש

לעשי"ת נח, סע"ב ואילך. המשך תרס"ו ע' נו. ועוד.

פרשת כי-תבוא

את ה' האמרת (כו,יז)

בניישראל גורמים, כביכול, לכך שהקב"ה 'יאמר' וידבר (האמרת - לשון מפעיל). שכן כאשר ישראל עוסקים בתורה ובמצוות הרי בזכותם הקב"ה 'אומר' את עשרת המאמרות והוא ממשיך להוות ולקיים את העולם. כמאמר רז"ל (אבות פ"ה) שהצדיקים (ועמך כולם צדיקים) "מקיימים את העולם שנברא בעשרה מאמרות".

(אורייתורה - דברים, עמ' תתרכה)

אלה יעמדו לברך את העם (כו,יא)

הפכו לווים פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בברכה... כלפי הר עיבל ופתחו בקללה (רש"י)

בהמשך הפרשה נאמר אכן "ארור האיש", אך "ברוך האיש" לא נאמר. אלא: בנוגע לברכה סתם אין כאן חידוש, שהרי פשיטא שהקב"ה מברך את ישראל בכל מילי דמיטב. החידוש הוא שיש ברכה שבאה על-ידי הפיכת הקללה לברכה, שהיא ברכה נעלית יותר.

(מהתוועדות שבת-קודש פרשת כי-תבוא תשמ"ה. תורת מנחם - התוועדות תשמ"ה כרך ה, עמ' 2947)

והלכת בדרכיו (כח,ט)

ההליכה בדרך התורה מביאה את הנשמה לדרגת 'מהלך'. כמבואר בחסידות, שכאשר הנשמה נמצאת למעלה היא בבחינת 'עומד', מפני שכל עליותיה מדרגה לדרגה אינן אלא בסדר והדרגה. רק בשעה שהנשמה יורדת למטה ועוסקת בתורה ומצוות, היא נעשית 'מהלך', כי אז התעלותה מדרגה לדרגה היא באופן של אין-ערוך בין דרגה אחת לשנייה.

(ליקוטי שיחות כרך ד, עמ' 1132)

וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך (כה,י)

רבי אליעזר הגדול אומר: אלו תפילין שבראש (מנחות לה)

כאשר הביאו את כ"ק אדמו"ר הזקן ל'טיינע סאָוועט' (=המועצה החשאית), אל המקום שבו היו צריכים לערוך את חקירתו, היו התפילין מונחות על ראשו, וסידר אותן, ואז נפל פחד על כל הנוכחים בחדר. ואמר רבינו הזקן, שזהו מה שכתוב בגמרא על הפסוק "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", "אלו תפילין שבראש", וכיוון שראו את התפילין שבראש, נפל פחד עליהם. שאלוהו, אם-כן, למה כאשר פלוני היה מעוטר בתפילין לא נפל פחד עליהם? השיב, שהלשון הוא "תפילין שבראש", היינו, שכאשר מניחים תפילין באופן שהתפילין הם (לא על הראש, אלא בראש, אזי מתקיים הפסוק "וראו כל עמי הארץ גו' ויראו ממך".

(תורת מנחם כרך כו, עמ' 229)

הבעל שם טוב²⁷ על הפסוק "ואנכי הסתר אסתיר", שגם בהסתר הכפול ("הסתר אסתיר" ב' פעמים) נמצא ה"אנכי".

וכאשר יודעים ומכירים שבכל מעמד ומצב, גם בהסתר, נמצא ה"אנכי" - אזי גם במצב בלתי-רצוי אין מקום לנפילת-הרוח, וגם המרירות היא מתוך חיות ושמחה. כי "שיתי הוי' (ומוצא ומגלה אני אותו אפילו בעניין של) לנגדי (ובמילא שויתו) תמיד"²⁸.

[כ"ק אדמו"ר ציוה שיאמרו לחיים, וקרא לכמה בשמותיהם, ובחפשו אותם בין הקהל, אמר - בבת-שחוק - שכל ה"נסתרים" יאמרו לחיים].

(מהתוועדות ח"י אלול ה'תשי"ב)

'תורת מנחם' כרך ו עמ' 158, 164, בלתי מוגה)

27) ראה שם אות ה, ואות יו"ד, ובהנסמן שם.

28) תהלים טז, ח. וראה צוואת הריב"ש ס"ב.

מנוח... אין תיאכון ("מ'האָט ניט קיין אָפעטיט")... לא יכולים לישון בשקט... "און קיין זאך גייט ניט אַיין" (ושום דבר לא נחשב)... ובמילא, סוף-סוף יוצאים מההסתר; אבל כאשר ההסתר עצמו מוסתר, היינו, שלא מרגישים שמצב זה הוא הסתר - חושבים שהמצב יכול להישאר כמו שהוא, ולא חושבים כלל אודות יציאה מההסתר.

וזהו סיבת השמחה שבמרירות - שמזה גופא שמרגיש שנמצא בהסתר, ומתמרמר בנפשו על ההסתר, נעשה אצלו רגש של שמחה על כך שיצא מהסתר הכפול ("הסתר אסתיר"), ובמילא ייצא סוף-סוף גם מהסתר הראשון (שעליו הוא מתמרמר). וגם עניין זה (כמו העניין הכללי בשמחה מצד קיום רצונו יתברך) מודגש ומתגלה בתורת החסידות:

תורת החסידות מגלה את החיות שבכל דבר ומאורע, כולל גם החיות שבעניין ההסתר - כתורת

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

"ושלמו ימי אבלך"

שלמות בעבודת הגלות

בהפטרת פרשת כי תבוא שבה מדובר אודות ביאת המשיח - נאמר "ושלמו ימי אבלך", והיינו, שיגמרו ימי אבלך.

וצריך להבין: מהו דיוק הלשון "ושלמו ימי אבלך", שהוא על דרך מה שכתוב "כי לא שלם עון האמורי" - דלכאורה, כיוון שמדובר כאן אודות עניין בלתי-רצוי דבני-ישראל, "ימי אבלך", מתאים יותר לומר "ותמו", שהוא לשון גמר וסוף, או (כיוון שהלשון "ותמו" יש לפרשו גם מלשון תמימות, מתאים יותר הלשון) "וכלו", לשון גמר וכליין, וכלשון בברכת השנה (לפני "תחל שנה וברכותיה") "תכלה שנה וקללותיה", ומדוע נאמר "ושלמו", מלשון שלימות?

[. .] והביאור בזה:

עניין האבלות - "ימי אבלך" - קשור עם עניין המיתה, והוא עניין שבירת הכלים דתהו, שעל זה נאמר "וימלוך גוי וימת", ועניין זה הוא שרש כללות עניין החטאים והגלות כו'. והנה, כללות עניין שבירת הכלים דתהו (עניין המיתה) הוא באופן דסותר על מנת לבנות, והיינו, שכוונת הסתירה מתחילתה אינה אלא בשביל התיקון והבניין.

ומזה מובן גם בנוגע לעניין הגלות - שכוונת הגלות, היינו פנימיות עניין הגלות, היא - עבודת בני-ישראל בכירור הניצוצות (שנפלו בשבירת הכלים), שלכן, כאשר בני-ישראל מסיימים את עבודתם בכירור הניצוצות, אזי באה הגאולה על-ידי משיח, כמבואר בתניא ש"כאשר כל הנשמה ונפש האלקית שבכל ישראל . . . תקיים . . . כל תרי"ג מצוות התורה וכו'" אזי באים לה"תכלית של ימות המשיח כו".

ועל-פי זה יש לבאר מה שכתוב "ושלמו ימי אבלך", "ושלמו" דייקא - דקאי על שלימות מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות, והיינו, שהעבודה דזמן הגלות, שזוהו העניין הפנימי של הגלות ("ימי אבלך"), צריכה להיות באופן של שלימות ("ושלמו"), ועל-ידי זה באים לימות המשיח.

[. .] ועניין זה נעשה על-ידי לימוד פנימיות התורה שנתגלתה בתורת חסידות חב"ד:

ידוע מה שכתוב במאמר של ר' הלל מפאריטש מה ששמע מר' זלמן זעזמער ור' אייזיק מהאמיל בשם רבינו הזקן, ש"לפני נשמות הגבוהות כמו רשב"י לא נחרב הבית כלל". וכמו שנתבאר לעיל (במאמר) במעלת הנשמות דיחידים סגולה כמו הרשב"י, ועל דרך זה רבינו הזקן וכו', שאצלם היו כל העניינים למטה כמו שהם למעלה כו'.

ומזה מובן, שכאשר לומדים פנימיות התורה, תורתו של רשב"י, כפי שנתגלתה בתורת חסידות חב"ד על-ידי רבינו הזקן ורבותינו נשיאנו שלאחריו, והלימוד הוא (לא מן השפה ולחוץ, אלא) באופן שמתעצם עם העניין שלומד עד עצם הנפש - אזי יוצא גם הוא מהגלות כמו בעל התורה, ועל-ידי זה בכוחו לפעול בעבודת הברורים עד לגמר ושלימות העבודה ("ושלמו ימי אבלך") שעל-ידי זה נעשית היציאה מהגלות בפועל ממש.

(מהתוועדות ש"פ תבוא, ח"י אלול, ה'תשי"ז. 'תורת מנחם' כרך כ, עמ' 248-250 - בלתי מוגה)

על מה נטשת מעט הצאן

בשבת פרשת האזינו תשכ"ב (תורת מנחם כרך לב עמ' 46) ביטא הרבי את אי שביעות רצונו מהעובדה שבין האורחים יש שעזבו באמצע תפקידם בענייני הכלל או בלימוד עם תינוקות של בית-רבן, ובלשונו הק':

יש כאלו שגם עזבו את ענייני הכלל שעוסקים בהם, ובפרט אלו שבהם תלויים הטף - תינוקות של בית רבן, מבלי לדאוג ל"ממלא-מקום" . . . ולמרות שהורו להם שלא יבואו - לא ציינו, והלבישו זאת באצטלא של "שפיץ-חב"ד" . . . ומה שבאו ללמוד תורה וכו' - הרי התועלת שיקבלו בבואם לכאן מוטלת בספק, ואילו פעולתם במקומם היא בבחינת ודאי, וכבר נפסקה ההלכה ש"ברי ושמא ברי עדיף". ברוח זו קיבל גם אחד ממנהלי בתי-הספר של 'רשת אהלי יוסף יצחק' מכתב חריף, השולל את הנסיעה לרבי על חשבון טובת המוסד [נרפס בספר

'דוד עברי' (חנזין) עמ' 425. וראה 'פרדס חב"ד' גיליון י"ט עמ' 294]:

לכתבו על דבר ביקור כאן בחודש תשרי הבא - עלינו-לטובה - תמיהני שהרי זה בניגוד לתוכנו הפנימי והעיקרי דמכתביו. בית-הספר שעל שם כ"ק מו"ח אדמו"ר זקוק לשמירה ולטיפוח מיוחד דוקא עתה. בעבר הצליח בזה - ולמעלה מהמשוער. ובודאי גם בעתיד יהיה כן - באם יעשה מצדו את כל התלוי בו. ואין ינעם לו לבוא לכאן להשתטח על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר ולומר לו שלמרות שליחותו בקודש בבית ספר אהלי יוסף יצחק נטש הכל בשעה מיוחדת ונסע לכאן?"

ראה גם מכתב דומה של הרבי לר' זושא ווילמובסקי משנת תשט"ו ('הפרטיון' עמ' 360):
מה שכתב אודות נסיעה, הנה אין הזמן גרמא לזה כלל, בשעה שבארץ הקודש ת"ו ישנה עבודה רבה כל כך, והתחילו בזה רק במקצת מן המקצת...

נוסעים לתשרי בליובאוויטש

**האם נסיעה לרבי תהיה בהסכמתו בכל מקרה? • חלקו של הרבי
בהגעת האורחים והאחריות העולה מכך • הרבי תובע: היכן 'תוצאות'
הביקור מהשנה שעברה?! • על טיסות הצ'ארטר הראשונות בשנים
תשכ"א-תשכ"ב, ועל דרישות המזכירות שקדמו לנסיעה • ומה צריך
עסקן לשקול בטרם יחליט לנסוע • לרגל חודש החגים הקרב ובא**

דוד חנונין ע"ה, כמתואר בספר 'דוד עברי' עמ' 183 ואילך, ועוד.

בין אורחי חודש תשרי תשכ"ח היו הרה"ח ר' אבא לוי ז"ל מכפר חב"ד וייברל לחיים טובים הרה"ח ר' אברהם חנוך גליצנשטיין (השווה: המלך במסיבו כרך א, עמ' נג; וראה שם עמ' נב).

חובה על האורחים ללמוד נגלה וחסידות

אולם הקבוצה המאורגנת הראשונה היתה בתשרי תשכ"א. יחס מיוחד גילה הרבי לאורחים האלה: בהתוועדויות, ב'יחידויות' הפרטיות, וכן ביחידות כללית לתושבי כפר חב"ד למשל (תורת מנחם כרך כט עמ' 172-170).

ברשימה זו נתמקד בעיקר בתוצאות הרוחניות שביקש הרבי להפיק מהביקור של תשכ"א וזה שלאחריו, בתשכ"ב.

בהתוועדות ש"פ האיזוני, שבת תשובה, תשכ"א,

קבוצות קטנות של אורחים מארץ-הקודש הגיעו לחודש תשרי אל הרבי כבר בשנות נשיאותו הראשונות. כך למשל התבטא הרבי לקראת חודש תשרי תשי"ז (תורת מנחם כרך יז, עמ' 215), על עניין שיגור קבוצת השלוחים ששיגר בקיץ תשט"ז לארץ הקודש:

שמלבד עצם הענין הרי היו בזה גם רווחים צדדיים, "פירות", ואחד מהפירות הוא - שהם פעלו זירוז בביאת אורחים מארץ-הקודש לכאן...

בחודש תשרי תשי"ח הגיעו אורחים לבקר בחצר הרבי. בין השאר היו גם הרה"ח ר' יצחק גנזבורג ע"ה וייברל לחיים טובים הרה"ח ר' יחזקאל שי' שפרינגר, שנתבקשו אחר-כך (נשיא וחסידי עמ' 434) לבקר ביחד ובשם הרבי את מר שז"ר "ולמסור לו פריסת שלום בתור אורחים שבאו מכאן" (נלוו אליהם גם הרה"ח ר' שמעון שי' יעקובוביץ מירושלים ת"ו וראה המלך במסיבו כרך ב, עמ' שז) והרה"ח ר' שמואל מ"מ שי' שניאורסון).

בתשרי תשי"ט נמנה עם האורחים הגה"ח הרב

ג' בשבוע (אור ליום ד') וביום ד' בשבוע (אור ליום ה').

שמירה על החוק – תנאי בנסיעה

אחד התנאים לנסיעה היה קבלת אחריות של הנהלת ישיבת תומכי תמימים על אישיות הנוסעים, ולא סתם אלא (ימי תמימים עמ' 66) "חתימתו של כל אחד מהנהלת תומכי תמימים, שכל אחד ואחד מכם וכולכם ביחד ערבים (גאראנטירען) בעד הישרות של כל אחד ואחת מהנוסעים ולמילוי התנאים הנ"ל".

ואכן מוצאים אנו את ההנהלה מתחייבת (שם עמ' 138) "בקשר להאנשים אשר ברשימה הנ"ל, הרינו מקבלים על עצמנו את האחריות בקשר לנסיעתם, שישמרו על החוקים של המדינה דכאן ושל ארצות הברית, ושל ארצות אחרות אי נעמויות וחילול השם חסו-ושלום" (וראה גם שם עמ' 146, ועוד).

בין ההוראות שנמסרו ב'יחידות' של הרב אפרים וולף - מהן נלמד גם על מעט ממה שביקש הרבי להפיק בנוגע לכלל (עמ' 148: 1) על דבר סידור [=אירגון] התוועדות - בקיבוצים, מושבים וערים, בעניין [=מסירת פ"ש מ]ימי החג וההתוועדויות שעברו. (2) על-דבר פרסום בעיתונות [כגון] 'פנים אל פנים' ועוד עיתונים. כמו כן לסדר בין הנוסעים שיתארגנו בארץ-הקודש על-דבר ההתוועדויות הנ"ל..

מיד אחרי שובם של האורחים בחודש מרחשוון תשכ"א כותב הרבי אל הרה"ח ר' לייב כהן (אגרות קודש כרך כ, עמ' לג):

הנני מאשר קבלת מכתבו מבשר מעלייתם חזרה לארץ-הקודש ת"ו ומסירת הפרישת-שלום וכו'. ובודאי לאחר ההתחלה - ימשיכו בזה כל אחד ואחד מהאורחים שליט"א באופן דמוסיף והולך מוסיף ואור, וכדבריר"ל אורה מבין... אשר עבודתו של כ"ק רבינו הגדול בענין התפשטות החסידות... בחכמה גדולה... שלוחים בסתר.. גם למדינות הרחוקות".

"במענה למכתבו לכ"ק אדמו"ר שליט"א להסכים לסידור המטוס לקראת חודש תשרי הבא-עלינו-לטובה. בטח ידועים לכת"ר כל התנאים שהם מצידנו ביחס לרשימת הנוסעים שיחיו וההשתדלות אודות הוויזות".

בו' ניסן תשכ"ב (שם עמ' 1722) כותב הרב וולף לרב חודוקוב:

"הריני לאשר קבלת מכתב כת"ר מיום כ"ט אדר-שני ברב סידור המטוס לקראת חודש תשרי הבא-עלינו-לטובה וניגשים אנו מיד לפעול בזה ויתן ה' שיהיה בהצלחה מרובה".

כששאל הרב וולף בעניין אדם פלוני, אם לאפשר לו להשתתף בנסיעה, נענה (שם עמ' 126):

"בנידון... הנה באם ברצונו להשתתף בנסיעה איני רואה מה השאלה בזה. ובטח תהיה לו תועלת רוחנית מהביקור".

קביעת זמן ה'יחידות'

כב' אייר הציע הרב וולף שלושה תאריכים לנסיעה, והרב חודוקוב מודיעו בי' אייר (עמ' 126):

"מהזמנים שמציע כת"ר לנסיעת המטוס (25, 26, 27) הנה כ"ק אדמו"ר שליט"א שולל לגמרי את ההצעה ליום עשרים ושבעה, כי מאוחר מדי, כיוון שלפעמים יש איחורים שונים בלתי צפויים מראש, ולכן מהימים הנ"ל בטוח ביותר עשרים וחמישה".

בט"ז בסיוון הרב וולף שאל עוד (שם עמ' 130), ושוב בכ"ו אב "אם ישנה אפשרות לקבוע כבר עתה את זמני הכניסה ליחידות של האנשים שיסעו במטוס שלנו, כי ישנם הרבה אנשים מבין הנוסעים שרוצים לרדת זאת". וכן: "בפעם הקודמת יצא שאנשים רצו להיכנס ולא ידעו בזמן הנכון מתי יוכלו להיכנס ולא נכנסו באמת וביניהם היו אנשים שהיה רצוי שיכנסו אל כ"ק אדמו"ר שליט"א".

על המכתב האחרון מכ"ו מנחם-אב משיב הרב חודוקוב (שם עמ' 140):

"ובמענה לשאלתו ברב היחידות - יש לקוות אשר תסודר אם-ירצה-השם בין כסא לעשור ביום

דיבר הרבי על כך שעיקר העבודה בימים האלה היא תשובה שלמעלה מתורה, אבל המשכת עניין זה למטה היא עליידי ריבוי תורה דווקא. הרבי האריך בכך שצריך לשלול את החלישות הקיימת בתחום של לימוד התורה, דווקא בתקופה זו, ובין השאר הזכיר (תורת מנחם שם עמ' 19) - "וכן הוא גם אצל האורחים הנוסעים לליובאוויטש (הן האורחים הבאים מחוץ למדינה והן הבאים ממדינה זו גופא)".

באותה הזדמנות תבע הרבי לשמור על הקביעות של "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית" - "ולא לדרשא קאטינא אלא הכוונה היא למעשה בפועל" - הקביעות צריכה להיות הן בפנימיות התורה (מאמרי חודש אלול, ראש השנה, עשרת ימי תשובה, יום הכיפורים, סוכות שמיני עצרת ושמחת תורה), והן בנגלה דתורה (שולחן-ערוך אדמו"ר הזקן - דיני ראש השנה, עשרת ימי תשובה, יום הכיפורים, סוכות, שמיני עצרת ושמחת תורה).

כמו כן, זמן הלימוד צריך להיות באופן של חיבור יום וליילה: זמן לימוד החסידות - בבוקר קודם התפילה ובליילה קודם תפילת ערבית; וזמן לימוד נגלה דתורה - לאחר התפילה, הן לאחר שחרית והן לאחר ערבית, וכל המוסף מוסיפין לו.

כמוסרי שיעורים מינה הרבי את המשפיע הרב שמואל הלוי לויטין והרב שניאור זלמן גורליק, רבו של כפר-חב"ד.

עדיין ממתין אני לתוצאות בפועל"

שנה לאחר מכן, בתשכ"ב (תורת מנחם כרך לב, עמ' 28-26), דיבר הרבי שוב שההיתר היחיד לעזוב את המשפחה למשך זמן שכולל יום-טוב "הוא כאשר הנסיעה היא לצורך הוספה בלימוד התורה ובעבודת התפילה ובקיום המצוות בהידור".

בהמשך אמר, שעניין זה תקף עוד יותר לגבי הבאים מארץ-ישראל, שאצלם ניתוסף גם עניין היציאה מארץ-ישראל לחוץ-לארץ, והרבי קבע: כל אלו שבאו לכאן, צריכים לנצל את הזמן

שנמצאים כאן כדי להוסיף בלימוד התורה, בנגלה ובחסידות, ובעבודת התפילה.

וכיוון שעניין זה נוגע אלי - שהרי יש לי חלק בסבת בואם לכאן, וממילא מוטלת עלי חלק מה"אשמה"... - הנני מבקש שכל אלו שאינם רוצים לגרום לי צער, יוסיפו בלימוד התורה ובעבודת התפילה, ואם לאו - אסור להם לבוא לכאן!

ובכלל, לא רואים עדיין את ה"תוצאות" מהנסיעה לכאן בשנה שעברה; ענין זה הוא עדיין "בכוח"... והנני יושב וממתין שיבוא לידי פועל.

ואם אלו שבאו לכאן השתאו, לא יוסיפו חס' ושלום בלימוד התורה ובעבודת התפילה - הנה בשנה הבאה, אם חס' ושלום לא יבוא משיח עד אז, יהיה צורך לשקול בשיבוש-הדעת אם כדאי להם להגיע לכאן שוב, דבר הכרוך גם בהוצאות ממון רב וכו'.

הרבי גם סיפר שמכיוון שהוא קורא את ה'פדיונות', ובכך: כל אחד שכותב פדיון-נפש, צריך להוסיף בלימוד התורה ובעבודת התפילה, שעליידי זה יומשכו הברכות שביקש בפ"ג, ולכן מתבקשים הכול לציין ולכתוב בפ"ג אודות קביעות השיעורים בלימוד התורה, נגלה וחסידות ובעבודת התפילה.

(בהתוועדות סמוכה (שם עמ' 46 - ולהלן ברשימה) הביע הרבי גם את אי-שביעות רצונו מאותם שעזבו את ענייני הכלל כדי לבוא לד' אמותיו).

ההיתר לנסיעה תלוי במעשים

מכתב נרחב בנושא תוצאות הביקור כתב הרבי להרה"ח ר' לייבל כהן מכפר חב"ד בכ"ח שבט תשכ"א (לב הארץ עמ' 194), שהשתתף בנסיעה הראשונה:

על דבר ארגון נסיעה לכאן עוד פעם, - הנה כמדומה כבר רמזתי וברמז שקוף, אשר לעת עתה לא נודעתי מתוצאות דנסיעה הראשונה, תוצאות במידה שיצדיקו נסיעה מארץ הקודש ת"ו, שאינו דבר פשוט כלל. וככתבי במכתב לועד המארגן אשתקד, ותוצאות בכונן דא וכמו אלה - בעקבתא

דמשיחא אשר עיקר העבודה היא במצוות מעשיות, שכללותם גמ"ח וצדקה כמבואר באגרת-הקודש, הרי גם הם צריכים להיות ניכרים במעשה בפועל וגם בצדקה רוחנית וגמ"ח רוחנית, שסוף-סוף מביאים להנ"ל בגשמיות.

ואף שעלפי ציווי חז"ל שצריך לדון לכף זכות, הרי עלי לחפש תירוצים על העדר ידיעות, ולכל לראש התירוף - שאפשר ישנם תוצאות כדי צורכם אלא שלא כתבו אודותם לכאן, אבל כיוון שגם מצדי צריכה להיות השתתפות בנסיעה לכאן (אם ברשיון ולשלוח דרישה או גם יותר מזה) הרי ההיתר להשתתפות הוא רק כשאדע גם אני על דבר התוצאות המצדיקות את הנסיעה, וכנראה מהמכתבים שנתקבלו עד עתה בהנוגע להנסיעה - מתעסקים בטפל, זאת אומרת, מי מארגן וכיוצא בזה - ואין מזכירים כלל על דבר העיקר, בהנוגע לתוצאות נסיעה הבאה, שזהו תלוי במה שהשיגו בזה בנסיעה העברה. וקל-להבין.

מובן וגם פשוט שדברי אלה מופנים לא רק אליו, כי אם לכל אחד ואחד מהנוסעים, ולכל לראש לאלה שהשתדלו בהנסיעה שבודאי כוונתם היתה רצויה, ולכן גם בבירור הנ"ל יטלו חלק בראש.

הרבי מסיים את מכתבו הנוקב בשורות הבאות:

ובעמדנו בערב ראש חודש אדר, אשר ככתוב במגילה ורבים מעמי הארץ מתיידיים, שהרמזו בזה ברוחניות שכל המניעות ועכובים להפצת היהדות תורה ומצוותיה לא רק שלא יבלבלו אלא שעוד יהפכו למסייעים וכו', יהירצון שיהיה כן בכל הנזכר לעיל. בברכה לבשורות טובות בכל האמור.

"אותיות מקיפים בתכלית"

בי"ט כסלו תשכ"ב (ימי תמימים כרך ג' עמ' 99) כותב הרב חודקוב לרב אפרים וולף בשאלת ארגון מטוס נוסעים לחודש תשרי תשכ"ג: "ובדבר חודש תשרי לא יחליטו עדיין, אלא יחכו איזה חדשים בכדי שיתברר בפועל ממש התוצאות מנסיעות אלה שביקרו השתא".

ושוב כותב הרב חודקוב לר"א וולף בג' אדר ראשון תשכ"ב (שם עמ' 113):

"והנה באם המענה מכת"ר על דבר התוצאות מהביקור דאשתקד ישיבע רצון כ"ק אדמו"ר שליט"א, מובן אשר סידור המטוס צריך להיות גם עכשיו בידי אלה שהתעסקו בזה אשתקד".

בין לבין, בכ"ה שבט (שם עמ' 111), כותב שוב הרב חודקוב: "בדבר סידור הנסיעה במטוס, הנה אחר שתודיעו במפורט את התוצאות הרוחניות של הנסיעה דאשתקד, יש לצפות למענה מכ"ק אדמו"ר שליט"א בשאלה הנ"ל".

הרב וולף כותב את דעתו אודות תוצאות הביקור לחיוב (שם עמ' 113-114):

"בקשר לסידור נסיעת המטוס, מניחים אנו שבטח פעל הביקור אצל כל אחד מהמבקרים שינוי לטוב ברוחניות, ומה גם עצם העניין של ראיית פני צדיק, וחסידים בכל הדורות מסרו את נפשם ממש לעלות לרגל אל הרבי. ועוד זאת שבשנה האחרונה מורגשת תוויה לטובה בפעולות הפצת המעיינות של אלה שביקרו לאחרונה, ועל סמך זה מבקשים אנו להרשות לנו לסדר שוב מטוס לקראת חודש תשרי הבא עלינו לטובה".

ועוד הוסיף: "שעליידי כן נכנסת הכנסה לטובת הישיבה..".

בתגובה הגיב הרב חודקוב (בח' אדר ראשון תשכ"ב - שם עמ' 115):

"בדבר נסיעת המטוס הואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לענות כי האופן בו מתאר כת"ר את תוצאות הנסיעה הוא באותיות מקיפים בתכלית, ושיתדברו אחרים מאלה שביקרו וינסו לכתוב דבר ברור בזה".

בט"ז אדר א' תשכ"ב (שם עמ' 116) מוסר הרב וולף: "פנינו אל כמה מהנוסעים ובטח הם יכתבו בהקדם, דבר ברור יותר מאשר כתבנו אנו".

האישור ניתן

בכ"ב אדר-שני שיגר הרב וולף מכתב נוסף שתוכנו לא הגיע לידנו, אבל בכ"ט אדר שני תשכ"ב (שם עמ' 120) כותב לו הרב חודקוב: